

**HALK KÜLTÜRLERİNİ
KORUMA-YAŞATMA
ve
GELECEĞE AKTARMA
ULUSLARARASI SEMPOZYUMU
BİLDİRİLERİ**

*16-17-18 Aralık 2005
KOCAELİ*

KÖY SEYİRLİK OYUNLARININ KORUNMASI ÜZERİNE TASARIM DENEMESİ

Yard. Doç. Dr. Nilgün ÇIBLAK*

GİRİŞ

Köy seyirlik oyunları; kırsal bölgelerde, köylerde yaşayan insanların yılın belirli zamanlarında ya da resmî ve dinî bayramlarda, kutlamalarda, düğünlerde, bahar şenliklerinde eğlenmek, hoşça vakit geçirmek amacıyla düzenledikleri taklitli ve dramatik nitelikli oyunlardır. *Köylü temsilleri, köylü tiyatrosu, Anadolu köy orta oyunları, seyirlik oyunlar, Anadolu seyirlik köylü oyunları vb.* adlar verilen bu oyunların kökeni, tarih öncesi dönemlere kadar uzanmaktadır.

İnsanlar, dünyaya ilk geldikleri dönemlerde doğada meydana gelen olayların nedenlerini çözememişler ve buna bağlı olarak korku ve umutsuzluk veren fırtına, gecenin karanlığı, şimşek çakması, yıldırım düşmesi, vahşî hayvanların saldırısı vb. olayları önlemek; gündüzün olması, baharın gelmesi, fırtınanın sona ermesi, avın yakalanması gibi sevindirici olayları kutlamak amacıyla toplu törenler düzenlemişlerdir (Özhan, 1992: 187). Genel anlamda evrenin ve dünyanın düzeni, işleyişi hakkında yeterli bilgi birikiminin oluşturulamadığı bu ilk dönemlerde

* Mersin Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

insanlar, yılın değişmeyeceği buna bağlı olarak mevsimlerin ve özellikle baharın oluşmayacağı, dünyanın yeniden yeşermeyeceği, verimliliğin – bolluğun geri gelmeyeceği endişesiyle bu tür ritüelistik temsillere yönelmiştir (Özdemir, 2003: 14). Taklit, eylem ve toplu katılmanın yer aldığı bu törenlerde, doğaya karşı büyüyle korunma düşüncesi esastır (Nutku, 1985: 17-18). İlkel dönem insanları, büyü yoluyla doğaüstü güçleri etkileyerek değişimi hızlandırmayı, olayları istedikleri şekilde yönlendirmeyi amaçlamışlardır.

Bu tarz ritüellerin kökeninde doğayla barışık olma isteği bulunmaktadır. Tarihin ilk zamanlarından bu yana her toplumda ay, mevsim ve yıl değişiklikleri törenlerle kutlanmaktadır. İnsanlar, kendi yaşantılarının daha verimli olmasını sağlamak için zorunlu ve bilinçli olarak bu törenlere katılmıştır (Karadağ, 1978: 9). Çeşitli kùltürlerde rastlanan bu törenler, Türkler arasında da yaygın olarak düzenlenmiştir. İslamiyet öncesi dönemlerde eski Türkler, totemizm ve Şamanizm’c bağlı olarak mevsim geçişlerinde, hayvanların üreme zamanlarında, avcılık dönemlerinde bolluk ve bereket amacıyla temsili karakter taşıyan törenler düzenlemiştir. Bütün bu törenler, İslâmiyet’in kabul edilmesinden sonra köy seyirlik oyunlarına da yansımıştır. Dolayısıyla Türkler eski inanç, gelenek ve törenlerine ait birçok unsuru yeni dinlerinde de yaşatmaya devam etmiştir.

Yukarıda verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere, Anadolu’nun özellikle kırsal çevrelerinde karşımıza çıkan bolluk amaçlı dinî - büyüsel oyunların kaynağı olarak; ilkel dönemlerden bugüne kadar süregelen çeşitli törenleri bunun yanı sıra köklü bir geçmişe sahip olan Türk sözlü geleneğini göstermek mümkündür. Konuyla ilgili olarak Metin And, hiçbir kùltürün kendi başına çıkıp gelişmediğini buna bağlı olarak günümüz Anadolu oyunlarının da;

- a) Orta Asya kùltürü (soy)
- b) Anadolu kùltürü (yer)
- c) İslâm kùltürü (din)

olmak üzere üç ana unsurun bir araya gelmesiyle oluştuęunu belirtmektedir (And, 2002: 89-116).

Geçmişten günümüze varlığını sürdürmüş olan ritüel kökenli köy seyirlik oyunlarında şenlik, büyü, bolluk, bereket motifleri iç içedir. Oyuncuların, kendilerinden başka bir varlığı ya da canlıyı gerek kıyafetleri gerekse hareketleri aracılığıyla taklit ettikleri bu oyunlarda, “eski-yeni”, “iyi-kötü”, “bolluk-kıtlık”, “yaz-kış”, “ak-kara”, “güçlü-zayıf” çatışmalarına yer verilmiş ve bu yolla doğanın düzenli değişimiyle

yaratılan çeşitli mitler, bu tarz tören ya da şenliklerde yaşatılmıştır (Artun, 1994: 25).

İlk önceleri doğanın canlanması, yeni yılın uğurlu ve bereketli olması, kötülüklerin kovulup iyiliklerin çağrılması gibi dinî – büyüsel törenlerden kaynaklanan dramatik seyirlik oyunlar, zaman içerisinde toplumsal konuları işleyen oyunlar haline dönüşmüş, bunun yanı sıra eğitici ve eğlendirici bir nitelik kazanmıştır (Özhan, 1992:187). Bir başka deyişle dinî – büyüsel içerik taşıyan oyunlar, sosyo-kültürel yaşamdaki değişimlere ve çözümlere bağlı olarak ilk çıkış özelliğini kaybetmiş ve eğlence amaçlı düzenlenmeye başlanmıştır. Ayrıca oyunlarda günlük yaşamla ilgili olaylara ya da toplum hayatında önemli yeri olan konulara değinilmesi, yer yer eleştiri, alay gibi unsurların bulunması, bu türün eğitici-öğretici bir işlev kazanmasını sağlamıştır.

Genel anlamda Anadolu'daki seyirlik oyunlarının, çeşitli özellikleri göz önünde bulundurularak farklı şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir.

Şükrü Elçin, oyunları konularına göre; “ritüel oyunlar” ve “profan (din dışı) mahiyetteki oyunlar” olmak üzere iki ana başlıkta toplamış ve alt başlıklarda da örnekler vererek oyunların varyantları konusunu ele almıştır (Elçin, 1991: 37-61).

Nurhan Karadağ, oyunların belirli zamanlarda düzenlenmesi, belirli bir gösterim amacının bulunması, müzikli-danslı, sözlü-sözsüz oluşlarına göre seyirlik oyunları dört grupta sınıflandırmıştır: (Karadağ, 1978: 179).

1. Belirli Günlerde Oynanan Töresel ya da Büyüsel Oyunlar
2. Sadece Eğlence İçin Oynanan Oyunlar
3. Müzikli ve Danslı, Sözsüz Oyunlar
4. Müzikli, Danslı ve Türkülü Oyunlar

Metin And ise, seyirlik oyunları tür, konu, işlev ve yapıları bakımından yedi gruba ayırarak mümkün olduğunca kapsamlı oyun örneklerini tanıtmayı amaçlamıştır: (And, 1985: 72-174)

1. Kuttören ve Söylence Kaynaklı Oyunlar - Gerçekçi Oyunlar
2. Ölüp Dirilme ve Kız Kaçırma
3. Yılbaşı ve Yıl Sonu Oyunları
4. Tarımsal Oyunlar - Çoban Oyunları
5. Hayvan Benzetmeceleri
6. Dilsiz Oyunları - Kukla - Şaka Oyunları
7. Tek ve Çift İzlekli Oyunlar - Dizi Oyunları

Sınıflandırılan oyunlar, içerik açısından ele alındığında bunlardan bir kısmının eski- yeni dolayısıyla iyi-kötü çatışması, hayvanların üremesi, doğanın yeniden canlanması, hasat zamanı vb. dinî-büyüsel konuları işlediği görülmektedir. Oyunların bazısının ise kız kaçırma, evlenme, tarla sınırı, çift sürme, göçebe yaşam, tarihî olaylar ya da halk anlatıları temelinde oluştuğu, dolayısıyla tamamen günlük yaşamla ve toplum hayatıyla ilgili konuları ele aldığı tespit edilmiştir.

Köy seyirlik oyunlarının gelenekte özel bir adı yoktur. Köylüler bu oyunlar için “oyun yapma” ya da “oyun çıkarma / çıkartma” adlarını kullanmaktadır.

Seyirlik oyunlar, “oyunanma zamanı”, “oyunun duyurulması”, “oyunun yöneticisi”, “oyuncular”, “oyun yeri”, “dekor ve aksesuarlar”, “makyaj ve kostüm”, “müzik ve dans”, “oyuncu - seyirci ilişkisi” göz önünde bulundurulduğunda bu oyunların kendine özgü yapısının ve teknik özelliklerinin bulunduğu görülmektedir.

Oynanma Zamanı: Köy seyirlik oyunlarının dinî - büyüsel (ritüel) nitelik taşıyanları, yılın belirli zamanlarında oynanmaktadır. Tarımsal ve hayvansal yaşamda bolluk ve bereketin sağlanması amacıyla taşıyan bu oyunların oynanma zamanı geleneksel takvim tarafından belirlenmiştir. Geleneksel takvimde bu aylar, *döl dökümü*, *çiçek ayı*, *biçim ayı*, *hasat ayı*, *harman ayı*, *koç katımı* vb. isimlerle adlandırılmıştır. Oyunların oynanma zamanını belirleyen bu aylar doğada birtakım değişimlerin yaşandığı, hasadın alındığı, hayvanların ürettiği dolayısıyla da büyü ve bereketli birtakım değişimlerin yaşandığı önemli dönemler olarak kabul edilmektedir. Oynanma zamanındaki belirlilik, dinî ve millî bayramlarda oynanan oyunlar için de geçerlidir (Özdemir, 2003: 9-10). Günlük yaşamla ilgili oyunlar ise genellikle tarladaki işlerin azaldığı, çalışma amacıyla köyünden ayrılanların geri dönmeye başladığı dönemlerde, bir başka deyişle köylülerin dinlenme zamanı olarak kabul edilen kış aylarında sergilenmektedir. Bu oyunların, kına, nişan ve düğünlerde ya da eğlence amaçlı olarak herhangi bir zamanda genellikle geceleri oynandığı görülmektedir.

Oyunun Duyurulması: Köyde yaşayanlara, oyunun oynanma zamanını ve yerini genellikle oyuncular haber verir. Bunun yanı sıra bu görevi, oyuncubaşının ya da köylüler arasından görevlendirilen bir kişinin üstlendiği de olur. Köylüler ev ev dolaşarak kendilerine haberi getiren kişiye buğday, bulgur, yağ, tuz, un, para vb. hediyeler vermekle birlikte bu âdetin genellikle düğünlerde yaygın olduğu görülür (Elçin,

1991: 74). Düğünlerde sergilenecek oyunlar hakkında köylüleri okuyucular bilgilendirir.

Oyunun Yöneticisi: Oyuncular arasında oyunu en iyi bilen ve idare edebilen kişi başa geçirilir. Oyuncubaşı, oyunağası, elebaşı, öncü gibi çeşitli adlar verilen bu kişi, oynanacak oyunları belirleyip yeteneklerine göre oyuncuları seçer, bu kişilere rollerini dağıtır, kılık - kıyafet konusunda gerekli düzenlemeleri yapar. Oyunun halkın karşısında oynatılmasından önce, gizli bir yerde veya bir odada ön hazırlıklarını yaptıran oyuncubaşı, yörede sevilen ve saygı duyulan bir kişidir (Elçin, 1991: 70-72).

Köy seyirlik oyunlarının belirli bir yöneticisinin olmasına, oynandığı yer ve zamana göre oyuna yeni unsurların eklenmesine karşılık bu ürünlerin asıl belirleyicisi sözlü geleneğin kendisidir. Oyunlar, geçmişten günümüze kuşaktan kuşağa aktarılarak geleneğe bağlı bir şekilde sürdürülmüştür.

Oyuncular: Köy seyirlik oyunlarını temsil edenler, oyunculuğu meslek edinmiş kişiler değildir. Oyunların konusunu, nasıl sergilendiğini bilen, taklit yapma yeteneği kuvvetli, oyunun gerektirdiği söyleşmeleri başarıyla yapabilen, becerikli kişiler bu oyunları hazırlar ve sergiler. Kadınların kendi aralarında çıkardıkları oyunlar, kadın oyuncuları; erkeklerin oyunlarında ise erkek oyuncular rol alır. Bazen çocukların da oyunlarda görev aldıkları görülür.

Oyun Yeri: Köy tiyatrosu geleneğinde belirli bir oyun yeri diğer deyişle sahne anlayışı yoktur. Oyunlar, açık ve kapalı mekânlarda oynanabilirler. Mevsim ve iklim şartlarına göre harman yeri, köyün çimenli ya da düz bir meydanı, avlu, dam, bahçe, köy odası, düğün evi ya da geniş bir oda oyun yeri olarak seçilebilir. Geceleyin sergilenen oyunlar için ortamı aydınlatmak amacıyla meydan ateşi, fener ya da lüks lambasından kimi zaman da ay ışığından yararlanılır. Seyircilerin çevrelediği daire, dikdörtgen veya kare şeklindeki alanlar oyun yerinin sınırlarını belirler (Elçin, 1991: 75). Köy seyirlik oyunlarında günümüz modern tiyatrodaki olduğu gibi perde anlayışı yoktur, oyuncular, kimi zaman sahnenin dışına çıkıp seyircilerin arasına karışabilir, kendi rolleri geldiğinde tekrar sahneye gelebilirler.

Dekor ve Aksesuarlar: Oyunlarda, belirli bir dekor anlayışı ya da aksesuar kullanımı bulunmamaktadır. Açık veya kapalı alanlarda sergilenen oyunlar, kimi zaman seyircilerin arasında da geçebilir. Buna bağlı olarak da çevredeki kapı, pencere, masa, sandalye, değnek, post, tüfek, merdiven, kilim, yastık, çuval, süpürge, herhangi bir çocuk vb.

türlü canlı – cansız unsur dekor ve aksesuar olarak kullanılabilir (Özdemir, 2003: 9).

Makyaj ve Kostüm: Makyaj, yüze şekil verme sanatı olup, sahnede temsil edilecek kişinin kimliğine girmek için yapılır. Köylerde makyaj için; kömür, kömür tozu, kara veya kırmızı boya, is, tencere karası, un, hamur, sakal ve bıyık yapmak üzere yün vb. maddeler kullanılmıştır. Sahnede kullanılan kılık-kıyafet ise genellikle yerel özellikler taşımaktadır. Her yörenin gündelik ya da belirli törenlerdeki giyim-kuşam malzemeleri, oyunun içeriğine göre genel sahne giysilerini oluşturmaktadır (Elçin, 1991: 77-79). Oyun kıyafetlerinin seçilmesinde yerel özelliklerin yanı sıra gelenek, halkın soşyo-kültürel ve ekonomik durumu da belirli rol oynamaktadır.

Müzik ve Dans: Köy seyirlik oyunlarında, oyunlara canlılık kazandırmak, seyircileri coşturmak amacıyla müzik ve dansa ayrı bir önem verilir. Yöredeki yetenekli kişiler, davul, zurna, darbuka vb. müzik aletlerini ya da sini, teneke gibi çeşitli araçları kullanarak çeşitli oyun hava ve türkülerini seslendirirler. Danslar ise, genellikle oyunun başında ve sonunda oyuncularla seyircilerin katıldığı toplu halk oyunları şeklinde ortaya çıkar (Özdemir, 2003: 12). Bu yönüyle söz konusu toplu halk oyunlarının, oyunların başladığını ve bittiğini belirtmesi açısından ayrı bir işlevi bulunmaktadır.

Oyuncu-Seyirci İlişkisi: Seyirlik oyunlarının izleyicisi bütün köy halkıdır. Oyun çıkartılacağı haberini alan herkes, oyunları izlemeğe gelir. Açık alanlarda oynanan oyunları, erkekler önde, kadınlar arkada olmak üzere, yerde ya da kilim, çuval, taş, semer, ağaç, kütük, çit, saman yığını, duvar gibi yerlere oturarak veya ayakta seyrederek. Kapalı alanlarda ise seyirci sayısı, oyun yerinin büyüklüğü veya küçüklüğüne göre değişir, böyle durumlarda davetliler ön saffhalarda yer alır. Kadınların kendi aralarında evlerde, odalarda sergiledikleri oyunlarda ise din ve töre gereği erkekler bulunamaz, bunları kadınlar ve çocuklar izleyebilir (Elçin, 1991: 80). Köylü temsillerinde, oyuncu ve seyirci iç içedir. Oyunun genel yapısına bağlı olarak oyuncuların, seyircilerin arasına katıldığı ya da seyirci-oyuncu diyalogunun yer aldığı durumlara sıkça rastlanmaktadır.

Köy seyirlik oyunları, hem içerik hem de temsil ediliş tarzı bakımından modern tiyatro geleneğinden oldukça farklılık göstermektedir. Bu ayırımı oyunların işlevlerinde de görmek mümkündür. Buna göre; köylü temsilleri, daha evvel de bahsedildiği üzere, eğlenmek, hoşça vakit geçirmek amacıyla sergilenmektedir, ancak oyunlarda günlük sorunlara, kaygılara, sevinçlere yer verilmesi, kimi

zaman karı-koca, gelin-kaynana vb. ilişkilere değinilmesi, dürüst olmayan kişilerin alaya alınması, kısacası toplumun aksayan yönlerine işaret edilmesi bu ürünlerin eğitici-öğretici, eleştirel ve ahlâkî bir içeriğe sahip olduğunu da göstermektedir. Geleneksel yaşamda yeni yetişen nesil, bu oyunlar aracılığıyla toplumsal yaşayışın kurallarını öğrenmektedir. Ayrıca oyunlar, bireyleri bir araya getirerek aralarındaki birlik ve beraberlik duygularını güçlendirmesi yönüyle de önemli bir işleve sahip bulunmaktadır.

Günümüzde teknolojik açıdan büyük gelişmelerin yaşanması, kitle iletişim araçlarının yaygınlık kazanması, kırsal çevrelerden kentlere yapılan göçlerin büyük oranda artması, sözlü gelenekte yaşayan diğer ürünlerde olduğu gibi, köy seyirlik oyunlarını da olumsuz yönde etkilemiş; bu ürünlerin icracılarını, icra ortamlarını ve işlevlerini kaybetmelerine neden olmuştur.

Sözlü gelenekte yaşayan bu tür ürünlerin azalması, bozulması ve artık icra edilemez duruma gelmelerinin temel nedeni bağlamla ilgilidir. Toplumsal yaşamdaki özellikle ekonomik, sosyal ve siyasal yapılarda meydana gelen değışmelere paralel olarak somut olmayan kültürel mirasın temellerini oluşturan bağlamlar ortadan kalkmakta, bunun sonucu olarak da bu mirası yaratan, yaşatan ve gelecek kuşaklara aktaran kişi ve gruplar kaybolmaktadır (Ekici, 2004: 60). Aynı nedenden dolayı köy seyirlik oyunlarının icra edilebildiği ortamın ve bu geleneğe yönelik talebin azaldığı gözlenmektedir.

Günümüzde yaşamımızın hemen her alanı teknolojik gelişmelerin etkisi altındadır. Bu gelişmelerin ticarî bir araca dönüştürülen eğlenceyi, bol kazanç sağlayan sektörlerden biri konumuna getirmesi sonucunda, yerel eğlence sistemlerinde birtakım çözümler görülmeye başlanmıştır. Sözlü kültürde yaşayan geleneksel eğlence ortamları ve araçları, özellikle iletişim araçlarının etkisiyle değışmekte ve çeşitlenmektedir. Hatta iletişim araçlarından televizyonun kendisi, bir eğlence aracı olarak topluma sunulmuştur. Bu da insanları, aktif eğlence ortamlarından uzaklaştırarak eğleniyormuş gibi görünenleri seyreden pasif bir kitle haline getirmiştir (Özdemir, 2003: 16-17). Dolayısıyla televizyon köy kahvehanelerinde, köy evlerinde yer almaya başladığından bu yana ne sözel sanatlar, anlatmalar icra edilebilmekte ne de geleneksel değerler sözlü olarak aktarılabilme şansı bulabilmektedir.

Teknolojik gelişmeler, diğer taraftan kırsal çevrelerde yaşayan insanların geçim kaynaklarını buna paralel olarak yaşam tarzlarını da değıştirmektedir. Daha önceleri tarım ve hayvancılıkta çalışan nüfusun

büyük bir bölümü, çeşitli nedenlerin de etkisiyle fabrikaların, sanayi tesislerinin, farklı iş imkânlarının bulunduğu kentlere göç etmeye başlamıştır. Bu durum, köylerde yaşayanların sayısını azalttığı gibi sözlü kültürel değerleri yaratan, yaşatan ve aktaran kişilerin de çeşitli yerleşim birimlerine dağılmalarına dolayısıyla bu ürünleri kırsal çevrelerde icra edenlerin sayısının azalmasına ya da bu kişilerin söz konusu kültürel değerleri yaşatma olanağı bulamadıkları için bu ürünleri unutmalarına sebep olmaktadır. Şu halde, sözlü gelenekte yaşayan kültürel mirasın korunması; sadece bu mirasın ürettiği ürünlerin değil, bunun yanı sıra bunları icra edenlerin ve icra ortamlarının da korunması hatta yeni icra ortamlarının oluşturulması anlamına geldiğini belirtmek gerekmektedir.

Sosyo-kültürel yaşamdaki gelişmelere bağlı olarak sözlü gelenekte birtakım değişmelerin meydana geleceği ya da yaşam şartlarına bağlı olarak bunlardan bazılarının varlığını devam ettirip bazılarının ise ortadan kaybolacağı herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Bizlere düşen görev, geçmişten günümüze ulaştırılan ve toplum yaşamında önemli işlevleri bulunan kültürel değerlerimizin gelecek kuşaklara aktarımının sağlanabilmesi için gerekli önlemleri bir an evvel almaktır.

Buradan hareketle somut olmayan kültürel miraslarımızdan birisi olan köy seyirlik oyunlarının korunması ve kendisine yaşam alanları sağlanarak gelenekteki varlığını sürdürebilir bir konuma getirilmesiyle ilgili görüşlerimizi şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Köy seyirlik oyunları, sözlü gelenekteki birçok üründe görüldüğü üzere, kırsal kesimlerde, oradaki yaşam tarzlarına bağlı olarak oluşmuş ve zaman içerisinde yaygınlık kazanmıştır. Diğer taraftan günümüzde bu çevrelerden kent merkezlerine doğru yoğun bir şekilde göçler başlamıştır. Geçimini genellikle tarım veya hayvancılıkla sağlayan kırsal çevre insanı, bu alanlarda çeşitli nedenlerden dolayı sıkıntı yaşamaya başladığı ve buna bağlı olarak ekonomik açıdan yeterli kazanım elde edemediği durumlarda arayış içerisinde girmekte ve kendisine daha farklı iş olanakları sunan kent merkezlerine yönelmektedir. Oysaki ülkemiz coğrafi yapısı, iklim özellikleri ve tabii kaynakları göz önünde bulundurulduğunda tarımcılık ve hayvancılık için oldukça elverişli bir görünüm sergilemektedir. Bu bakımdan bir an evvel bu sektörlerin cazip hale getirildiği bir devlet politikası oluşturulmalıdır. Böyle bir gelişme ülke ekonomisine katkıda bulunacağı gibi köyden kente yapılan göçleri de bir ölçüde azaltacak, dolayısıyla kırsal kesimdeki bağlamlarda, oradaki sosyo-kültürel yapı içerisinde oluşan ve yaşatılan

geleneksel değerlerimizin bugün de sürdürülebilmesi için gerekli ortamın oluşturulmasına zemin hazırlanacaktır.

2. Köy seyirlik oyunlarının temsilcileri, bugün de bazı köylerde, eskisi gibi olmamakla birlikte geleneği devam ettirmeye çalışmaktadır. Bunun için özellikle ilçelerdeki belediyelerin bir an evvel “*kültür hizmetleri*” biriminin oluşturulması ve bu birimdeki görevli kişilerin söz konusu köyleri tespit etmeleri gerekmektedir. Ardından belirlenen köylerde, halk teşvik edilerek, özellikle dinî ve millî bayramlarda seyirlik oyunlarının kendi doğal ortamında çıkartılması için çalışmalar başlatılmalı, hatta çevre köylerden de bu etkinliklere katılımın sağlanması konusunda ön duyurular yapılmalı ve köylülerin oyunları rahatlıkla izleyebilmeleri için ulaşım sorunu çözülmelidir.

3. Oyunların daha geniş bir kitleye ulaştırılabilmesi için kent merkezlerinde de yeni icra ortamları oluşturulmalıdır. Bunun için bazı illerde hatta ilçelerde valilik veya belediyeler gibi kamu kuruluşlarının destekleriyle organize edilen kültür şenliklerine çeşitli şair, yazar, âşık ve ses sanatçılarının yanı sıra seyirlik oyunlarını çıkartan ekipler de davet edilmelidir. Oyunları sergileyenlere emeklerinin karşılığı olarak belirli bir ücret ödenmeli, böylelikle bu kişilerin kendi sanatlarına sahip çıkmaları konusunda destek olunmalıdır. Hatta bu oyunları sergileyenler, üniversitelerin “bahar şenlikleri” kapsamında düzenledikleri etkinliklere de dahil edilerek genç kuşağın seyirlik oyunları canlı olarak tanımalarına imkân sağlanmalıdır.

4. Köy seyirlik oyunlarının korunması amacıyla arşiv çalışmaları başlatılmalıdır. Bugüne kadar sözlü geleneğe yaşayan birçok oyun, derlenip yazıya aktarılmıştır, ancak doğaçlama olarak sergilenen bu ürünlerin teknik açıdan sağlıklı bir tespitinin yapılabilmesi için mutlaka görüntü kayıtlarının da yapılması gerekmektedir. Saha çalışmaları sonucunda elde edilen malzemeler, daha öncekilerle beraber Kültür Bakanlığı bünyesinde oluşturulacak “*Türk Halk Bilimi Araştırma Merkezi*”nde arşivlendirilmelidir. Böyle bir merkez, köy seyirlik oyunları ile ilgili bütün metin, kayıt, görüntü vb. malzemeyi bir arada bulunduracağı için konuyla ilgili araştırmalarda bulunacak kişiler için de büyük bir kolaylık sağlayacaktır.

5. Sözlü geleneğe yaşayan ürünlerin koruma altına alınması kapsamında müzeleme çalışmalarının da ayrı bir önemi bulunmaktadır. Bakanlığa bağlı olarak çeşitli illerde kurulacak olan “*Halkbilimi Müzeleri*”nde köy seyirlik oyunları ile ilgili çeşitli görsel malzeme sergilenmeli, bunun yanı sıra belirli bir program dahilinde ziyaretçilerin

bu oyunları izleyebileceği ortamlar oluşturulmalıdır. Bu yolla müzelerin sadece sergileme merkezi olmak yerine yaşatarak öğreten merkezler haline dönüştürülmesi sağlanmalıdır. Ayrıca söz konusu müzelerde, müzecilik konusunda eğitim almış görevlilerin yanında mutlaka halkbilimi uzmanları da bulundurulmalıdır.

6. Günümüzde iletişim teknolojisi büyük bir hızla gelişip yayılmaktadır. Bunlar arasında özellikle televizyon, sinema ve bilgisayar gibi görüntülü olanlar, yoğun bir şekilde batılı toplumların kültür yaratmalarını bizlere sunmakta ya da çeşitli magazin, eğlence programlarıyla, genellikle işlevi olmayan yayınlarla yeni kuşağın kendi toplumuna yabancılaşmasına, ayrıca düşünmeyen, üretmeyen bireylerin oluşmasına neden olmaktadır. Öte yandan söz konusu iletişim araçlarının bilgiyi evrensel hale getirmesi veya bilgiye kolaylıkla ulaşmamızı sağlaması vb. yönlerden yaşamımıza olumlu katkıları da bulunmaktadır. Bize düşen söz konusu gelişmelerden yararlanmasını bilmektir. Bu bağlamda özellikle televizyon kanallarında kültürel değerlerimizi yansıtan programların yapılması, köy seyirlik oyunları gibi sözlü gelenekte yaşatılan ve bugün unutulma ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan ürünlerimizi tanıtıcı belgesellerin hazırlanması ya da eğlence programlarında bunlara yer verilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan internet teknolojisinden yararlanılarak köy seyirlik oyunları ile ilgili gerekli bilgilerin, fotoğrafların yer aldığı kapsamlı bir web sayfası oluşturulmalıdır.

7. Köy seyirlik oyunlarının asıl yöneticisi geleneğin kendisidir, ancak bu ürünlerin yazılı bir metnin ya da sahne düzeninin bulunmaması oyunlara belirli bir esneklik kazandırmakta, buna bağlı olarak da oyuncular kendi yetenek ve tecrübeleri doğrultusunda seyirciyle daha rahat kaynaşma olanağı bulabilmektedir. Oyunların seyirciye seslenme güçleri ve taşıdıkları yöresel motifler yönüyle seyirlik oyunlar, günümüz şartlarına göre yeniden yorumlanarak modern tiyatro geleneğine de yeni bir yaklaşım getirebilecek niteliktedir. Bu yolla kültürel değerlerimize ait kimi unsurlar, farklı sanat kollarında da yaşama imkânı bulacaktır.

8. Kültür varlıklarımızın önemi ve bu ürünlere sahip çıkılmasının gerekliliği, mutlaka genç kuşaklara öğretilmelidir. Bunun için ilköğretim ve ortaöğretim programlarında “halkbilimi” dersi konulmalı, bu derslerde diğer geleneksel değerlerimizin yanında köy seyirlik oyunlarına da yer ayrılarak bu tür ürünlerin korunup yaşatılması için gerekli bilinç gençlerimize kazandırılmalıdır.

Sonuç: Kaynağını köylünün yaşam tarzından, kültürel ve ekonomik ortamından alan köy seyirlik oyunları, sadece bir eğlence aracı olmayıp aynı zamanda eğitici-öğretici bir işleve de sahip sözlü kültür değerlerimizden birisidir. Ancak günümüzde teknolojik gelişmelere bağı olarak sosyo-kültürel ve ekonomik yapıda meydana gelen değışimler, sözlü gelenekteki diğer ürünlerde olduğu gibi, köy seyirlik oyunlarını da olumsuz yönde etkilemiştir. Bu noktadan hareketle söz konusu kültürel mirasımızın bir an evvel koruma altına alınması gerekmektedir, fakat koruma çalışmalarını, sadece kayıt altına alma, arşivleme kapsamında olmayıp günümüz şartlarına ve ortamlarına uygun bağlamalarda bu ürünlerin yeniden yaratılması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması yönünde mutlaka geliştirilmelidir.

KAYNAKLAR

And (Metin), 2002, *Oyun ve Büğü, Türk Kültüründe Oyun Kavramı*, 2. b., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

Artun (Erman), 1994, “Ritüel Kökenli Trakya ve Balkan Köy Seyirlik Oyunlarında ‘Ölme-Dirilme, Kız Kaçırma’ Motifleri”, *Milli Folklor*, Yıl:6, C.3, S.22, s.25-30.

Ekici (Metin), 2004, “Somut Olmayan Kültürel Miras Neden ve Nasıl Korunmalı ve Nasıl Müzelenmeli: Sorunlar, Çözümler ve Ülkelerden Örnekler”, *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyum Bildirileri*, Ankara, Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (THBMER), Yayını, s. 57-65.

Elçin (Şükrü), 1991, *Anadolu Köy Orta Oyunları (Köy Tiyatrosu)*, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Karadağ (Nurhan), 1978, *Köy Seyirlik Oyunları*, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Nutku (Özdemir), 1985, *Dünya Tiyatro Tarihi*, İstanbul, Remzi Kitabevi.

Özdemir (Nebi), 2003, “Türk Tiyatrosu”, *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, C.3, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, s.1-62.

Özhan (Mevlüt), 1992, “Kadınlar Arasında Oynanan Dramatik Seyirlik Oyunlarda İşlenen Konular”, *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, III. Cilt, Halk Müziği, Oyun, Tiyatro, Eğlence, Ankara, KB HAGEM Yayınları, s. 187-197.